

Nederland wil rol blijven spelen in drinkwatervoorziening in Benin

Nederland geeft sinds 2004 steun aan Benin om de toegang tot schoon drinkwater en goede sanitaire voorzieningen te verbeteren. Wat is er tot nu bereikt en wat zijn de verwachtingen voor toekomstige samenwerking met de Nederlandse watersector? Johannes Odé en Mariken Stolk bezochten namens H₂O Benin en spraken met de verschillende belanghebbenden (zie ook de vorige uitgave).

In de regio Zou, in het zuidoosten van Benin, legt Marc Chabi (regiodirecteur van het ministerie van Water en Energie) uit wat er al bereikt is. "Sinds 2004 hebben we 251 waterpunten gerealiseerd met steun van Nederland. Dat betekent dat 66.000 mensen toegang hebben gekregen tot schoon drinkwater."

Chabi neemt ons mee naar het dorp Saclo. Aan het begin van het dorp staat een hoge nieuwe watertoren. Honderden meters verderop staat het pomphuis. Via ondergrondse buizen wordt het water vervoerd naar elf watertappunten in het dorp. De 6.000 inwoners van Saclo hebben nu dagelijks schoon drinkwater. Bij één van de watertappunten staat een vrouw met een grote geëmailleerde schaal op haar hoofd onder een kraan. De hoogte is aangepast, omdat vrouwen gewend zijn water op het hoofd te vervoeren. Nu kunnen ze staand de schaal vullen en hoeven ze niet te bukken.

Celestine Amnitcheou vertelt dat ze heel tevreden is met deze voorziening. Zij woont vlakbij waterpunt nummer 6. Voor de aanleg van het waternet in het dorp (in 2010) haalde zij water bij een open privé waterput. "Toen moest ik veel verder lopen naar de waterput en zelf het water uit de diepe put omhoog halen. Het kostte me meer tijd en het was ook een stuk vermoeiender."

Celestine Amnitcheou betaalde eerst 5 cfa (± 0,75 eurocent) voor een schaal of emmer van 30 liter water, nu betaalt ze 20 cfa (± 3 eurocent). Het prijsverschil is het haar meer dan waard. "Water uit de kraan is duurder, maar ook veel schoner. Ik merk het aan mijn kinderen. Ze zijn nu minder vaak ziek." Celestine komt hier eens in de drie dagen. "Ik haal meteen vijf emmers achter elkaar. Die sla ik op in een afgesloten vat bij mij thuis. Zo heb ik een voorraad van 150 liter schoon water waar ik en mijn gezin drie dagen mee vooruit kunnen." Ze rekt af bij de toezichthouder van het watertappunt.

Verbeteringen

Inmiddels heeft ruim tweederde van de plattelandsbevolking toegang tot schoon drinkwater, mede dankzij financiële ondersteuning van Nederland. De steun die Nederland en andere landen, zoals Denemarken en Duitsland, aan Benin geven, is onlangs geëvalueerd door de IOB, een onafhankelijke inspectiedienst van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Eén van de conclusies van de IOB is dat de waterpunten niet altijd gebouwd zijn waar ze het hardste nodig zijn. Regiodirecteur Marc Chabi geeft daarvoor de volgende verklaring: "Voorheen konden dorpen zelf een waterpunt aanvragen en moesten zelf ook een financiële bijdrage leveren. Was het waterpunt eenmaal geïnstalleerd, dan werd een lokaal comité verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de waterpunten. Wat bleek: vooral de grotere en rijkere dorpen vroegen waterpunten aan. Daarnaast functioneerden de lokale comité's niet altijd

Celestine Amnitcheou en achter haar een toezichthouder bij één van de elf watertappunten.

goed of waren de aangestelde monteurs soms onvoldoende geschoold voor het doen van reparaties, waardoor pompen buiten gebruik raakten."

Wijzer geworden door deze ervaring is de aanleg en het beheer van waterpunten in handen gekomen van gemeentelijke overheden. Zij zijn nu verantwoordelijk voor de selectie van de locaties voor de waterpompen en de financiële bijdrage. De dorpsbewoners hoeven niet meer bij te dragen aan de bouw ervan. Daarnaast geeft de gemeente het beheer van een waterpunt in handen van een bedrijf, dat ook verantwoordelijk is voor het onderhoud en reparaties. Alleen zeer grote en ingewikkelde reparaties worden uitgevoerd door de gemeente, via een regionale monteur die in dienst is van de overheid. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de water- en sanitatieprogramma's is de afgelopen jaren zo verschoven naar de lokale overheden.

Tijdens zijn recente bezoek aan Benin reageerde staatssecretaris Knapen positief op deze ontwikkeling: "Je legt de verantwoordelijkheid neer waar hij thuishoort. Maar decentralisatie kost ook tijd. Het is niet alleen een organisatie- maar ook een cultuurvraagstuk. In die zin moet nog het nodige gebeuren. De jongere generatie moet er ook

bij betrokken worden, het moet niet alleen in handen blijven van de dorpsoudsten. Collega-minister van Water en Energie in Benin vindt dat ze hiermee de juiste weg zijn ingeslagen. Het heeft de nodige consequenties voor de sociale structuur, je hebt er flink wat doorzettingskracht voor nodig om tradities te veranderen. Maar dit is niet iets wat je kunt bereiken met marsorders van de centrale overheid," aldus Knapen.

Het aantal waterpunten in de dorpen is aanzienlijk vergroot, maar daarmee is de kwaliteit van het drinkwater nog niet gegarandeerd. Gebrek aan hygiëne blijft een ernstig probleem, blijkt uit het IOB-onderzoek. Marc Chabi bevestigt dat: "Nog te veel wordt water niet hygiënisch opgeslagen en raakt daardoor vervuild. We zullen meer aandacht moeten geven aan voorlichting over transport en opslag van drinkwater. Ngo's en het onderwijs kunnen daarin een belangrijke rol spelen."

Inzet Nederlandse expertise

Vanaf eind dit jaar begint de Nederlandse overheid een nieuw waterprogramma in Benin. Een programma waarin de publieke en private sector in zowel Nederland als Benin zich samen inspannen voor een beter resultaat. De eerste aanzet tot deze samen-

werking is begin januari gegeven door staatssecretaris Ben Knapen, die met de minister voor Water en energie een platform voor water startte. Namens de Nederlandse watersector was Lennart Silvis, directeur van het Netherlands Water Partnership (NWP) aanwezig bij de ondertekening. Ziet hij mogelijkheden in Benin voor de Nederlandse watersector?

"In dit stadium is het vooral belangrijk om de vraag van Benin in kaart te brengen. Er zijn al meerdere bezoeken over en weer geweest tussen partijen in Benin en partijen die aangesloten zijn bij het NWP. We leren elkaar steeds beter kennen. Je komt ook steeds een stap verder bij het formuleren van de vraag. Als je kijkt naar wat voor expertise Nederland hier kan inbrengen, dan zie ik vooral mogelijkheden in de drinkwatervoorziening, riolering en integraal waterbeheer in het deltag gebied in het zuiden van Benin."

Heel concreet zijn de plannen van Nederland nog niet in Benin. Silvis: "We zitten nog in de beginfase. Je kunt zeggen 'wat duurt dat lang', maar het is ook belangrijk om de vraag goed in kaart te brengen. Ik ben ook benieuwd wat de nieuwe publiek-private samenwerking gaat opleveren. Er is 150 miljoen euro beschikbaar gesteld voor de komende vijf jaar. Wij gaan als NWP zeker

Marc Chabi (l.) en twee gemeentelijke medewerkers bij het pompstation in Saco.

aandacht vragen onder onze leden en hopen dat er ook voorstellen gaan komen voor Benin. Er is inmiddels een kernadviseur aangesteld die veel kennis van zaken heeft van Benin. Hij werkt nauw samen met de Nederlandse ambassade in Benin en onderhoudt het contact met de Nederlandse watersector. Hij wordt een soort makelaar tussen alle partijen. Ik ben positief over de mogelijkheden in Benin, maar ik zie geen gouden bergen."

Brabant Water

Eén van de bedrijven die serieus nadenkt over betrokkenheid bij Benin, is Brabant Water. Dit drinkwaterbedrijf bezocht Benin afgelopen januari, om kennis te maken met het nationale Beninse waterbedrijf (SONEB) en de mogelijkheden te verkennen. Brabant Water heeft in Benin een intentieverklaring getekend met SONEB. Ook de Nederlandse ambassade in Benin zette zijn handtekening. Doel van de intentieverklaring is te komen tot een samenwerkingsverband tussen Brabant Water en SONEB, met vooral aandacht voor het verbeteren van de bedrijfsprocessen (zoals de inning van gelden of het opsporen van lekken), organisatieontwikkeling en kennis-overdracht.

In kleinere dorpen zijn Mark III-pompen geplaatst.

In Benin ligt voor SONEB nog een grote uitdaging, omdat een groot deel van de bevolking nog niet is aangesloten op de drinkwaterleiding. De komende maanden zal hard worden gewerkt aan het opstellen van het voorstel en de financiering daarvan. Streven is te komen tot een langjarige samenwerking (in ieder geval voor vijf jaar).

Dit voorjaar bezoekt opnieuw een missie van het NWP Benin. Deze zal verder inventariseren welke Nederlandse expertise op het gebied van water in Benin nodig is.

Mariken Stolk

(foto's: Johannes Odé)

Leren is meer dan kennis delen

Communities of Practice en intervisie vullen elkaar perfect aan en kunnen de ontwikkeling van de (water)professional in belangrijke mate faciliteren. Aldus Willem Koerselman en Jack Jansen.

Waar bij *Communities of Practice* (CoP) de vakinhoud centraal staat, zijn bij intervisie de onderwerpen (casussen) gekoppeld aan de effectiviteit van gedrag en attitude. En waar u bij CoP's leert van anderen (en anderen van u), helpen anderen u bij intervisie te leren over uzelf.

Intervisie en CoP's dekken daarmee feitelijk de hele definitie van kennismangement af zoals Weggeman¹⁾ die beschrijft: CoP's agenderen het kennen en kunnen; intervisie het kunnen, willen, mogen en durven. Samen resulteren ze in de professionele ontwikkeling en het effectiever functioneren van betrokkenen. Bovendien zijn beide instrumenten ook geschikt om mensen van verschillende organisaties met elkaar kennis te laten maken, en gezamenlijk te laten leren. En wie elkaar kent, wie samen kan leren, kan (en wil) ook samen werken. En samenwerken zal steeds belangrijker worden, ook in de Nederlandse watersector.

De hype voorbij

Kennismangement staat binnen de watersector (opnieuw) in de belangstelling. Het onderwerp 'hype' sterk rond de eeuwwisseling, vooral onder invloed van de Nederlander Mathieu Weggeman. Kennis werd door hem beschouwd als een belangrijke productiefactor, naast kapitaal, grondstoffen en arbeid. En het woord 'productiefactor' sprak vele managers aan. Velen stortten zich op het onderwerp. Waar

het gedachtegoed van Weggeman echter benadrukte dat kennismangement ingezet zou moeten worden om de bedrijfsprestaties te verbeteren en bedrijfsambities te realiseren, ondernamen veel organisaties allerlei initiatieven die geen enkele relatie hadden met die bedrijfsprestaties en -ambities. Teleurstelling kon dan ook niet uitblijven en het onderwerp raakte al snel besmet²⁾.

Momenteel is kennismangement bezig met een opleving, maar in een wat andere gedaante. Het woord 'kennismangement' is besmet geraakt en het is nu vooral 'leren' dat in de belangstelling staat. Veel organisaties willen nadrukkelijk een 'lerende organisatie' zijn, waar collectief leren centraal staat. Vooral het delen van kennis krijgt veel aandacht. Daarbij gaat het vaak specifiek over ervaringskennis: de veelal sterk contextgebonden kennis waarover oude rotten in het vak beschikken en die zich niet zo makkelijk laat overdragen aan anderen. Kennis die je ook niet eenvoudig als informatie in een kennissysteem kan stoppen om het toegankelijk te maken. Kennis die bovendien vaak de managementlaag niet of nauwelijks bereikt en daar dus ook niet wordt gebruikt bij het nemen van beslissingen. Managers en vakmensen, die praten vaak niet zo veel met elkaar, die lunchen ook vaak aan verschillende tafels³⁾.

Voor het delen van kennis bestaan allerlei 'instrumenten'. Tien jaar geleden werd nog

hoog opgegeven over het codificeren of expliciteren van kennis (feitelijk gaat het dan over informatie) en deze vervolgens toegankelijk te maken via allerlei databanken. Recent is het besef ontstaan dat kennis zich toch vooral in de hoofden van mensen bevindt en dat het codificeren ervan niet alleen tijdrovend is maar op een enkele uitzondering na ook weinig effectief. Juist omdat kennis contextgevoelig is, is deze feitelijk niet te codificeren: wat werkt in organisatie A, hoeft nog niet te werken in organisatie B, waar bijvoorbeeld een heel andere bedrijfscultuur heerst.

Hoe het ook zij, in toenemende mate wordt het belang (h)erkend van het delen van kennis en het leren van elkaar. Over het 'wat' is men het vaak snel eens, maar over het 'hoe' lopen de meningen regelmatig ver uiteen. Daarbij is er sinds het ontstaan van kennismangement één belangrijke randvoorwaarde die de tijd moeiteloos overleefde: leren en kennisdelen zijn belangrijk, maar ze moeten niet te veel tijd en geld kosten.

COP en intervisie

Kennen en kunnen enerzijds en willen, mogen en durven anderzijds zijn de sleutelbegrippen bij kennismangement en leren. Het kennen en kunnen kan heel effectief (en efficiënt) worden gefaciliteerd in *Communities of Practice*, ook wel kenniscirkels of -kringen genoemd. Het is een groep mensen die een vak deelt en die door het vrij